

UOT 616.89-008.441.44

**Məhərrəm Sabir oğlu Əliyev**

Azərbaycan Dillər Universitetinin elmlər doktoru proqramı üzrə qiyabi doktorantı,  
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin Ümumi psixologiya  
kafedrasının dosenti, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru  
<https://orcid.org/0000-0002-3762-8745>  
E-mail: [dos.m.aliyev@gmail.com](mailto:dos.m.aliyev@gmail.com)  
[https://doi.org/10.69682/arti.2026.93\(3\).221-227](https://doi.org/10.69682/arti.2026.93(3).221-227)

**GƏNCLƏR ARASINDA İNTİHARA MEYİLLİLİYİN  
ÜMİDSİZLİK VƏ DEPRESSİYA İLƏ ƏLAQƏSİ**

**Maharram Sabir Aliyev**

part-time doctoral student of the doctor of sciences program at  
Azerbaijan University of Languages,  
associate professor of the department of General psychology  
at Azerbaijan State Pedagogical University,  
doctor of philosophy in psychology

**THE RELATIONSHIP BETWEEN SUICIDAL TENDENCIES AMONG YOUTH WITH  
HOPELESSNESS AND DEPRESSION**

**Магеррам Сабир оглы Алиев**

докторант-заочник по программе доктора наук  
Азербайджанского Университета Языков,  
доцент кафедры Общей психологии  
Азербайджанского Государственного Педагогического Университета,  
доктор философии по психологии

**СВЯЗЬ МЕЖДУ СКЛОННОСТЬЮ К САМОУБИЙСТВУ СРЕДИ МОЛОДЕЖИ  
С БЕЗНАДЕЖНОСТЬЮ И ДЕПРЕССИЕЙ**

**Xülasə.** Ümitsizlik və depressiyanın intihar səbəbləri kimi göstərilməsi gənclər arasında onların yayılmasını təhlükəli edir. Bu çərçivədə ümitsizlik və depressiya hallarının intihara meyilliliklə əlaqəsini tədqiqat predmeti etmişik. Apardığımız tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, intihar düşüncəsi olan və intihara cəhd edən gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya balları və müvafiq olaraq sıra ortaları intihar düşüncəsi olmayan gənclərə nisbətdə daha yüksəkdir. İntihar düşüncəsi amili (n=616) fonunda intihar riski ilə ümitsizlik ( $r_{\text{spearman}} = .401$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü zəif anlamlı əlaqə, intihar riski ilə depressiya ( $r_{\text{spearman}} = .507$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü orta anlamlı əlaqənin olduğunu aşkarlanması deməyə əsas verir ki, intihar düşüncəsi amili fonunda gənclərin ümitsizliyi və depressiya səviyyəsi artdıqca, onların intihar etmə riski də artır və əksinə. İntihara cəhd amili (n=186) fonunda intihar riski ilə ümitsizlik ( $r_{\text{spearman}} = .487$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü zəif anlamlı əlaqə, intihar riski ilə depressiya ( $r_{\text{spearman}} = .580$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü orta anlamlı əlaqənin olduğunu aşkarlanması deməyə əsas verir ki, intihara cəhd amili fonunda da gənclərin ümitsizliyi və depressiya səviyyəsi artdıqca, onların intihar etmə riski artır və əksinə.

**Açar sözlər:** intihar, intihara meyillilik, intihar riski, intihar düşüncələri, intihara cəhd, ümitsizlik, depressiya, gənclik

**Abstract.** The perception of hopelessness and depression as the causes of suicide among young people makes their spread dangerous. In this context, we focused our research on the relationship between

hopelessness, depression, and suicidal tendencies. Our study found that the risk of suicide, hopelessness, and depression, and, accordingly, the average rates of young people with suicidal thoughts and suicide attempts, are higher than those of young people without suicidal thoughts. The identification of a positive, weakly significant relationship between the risk of suicide and hopelessness ( $r_{\text{spearman}} = 0.401$ ;  $p < 0.001$ ) against the background of the suicidal thoughts factor ( $n = 616$ ), as well as a positive, moderately significant relationship between the risk of suicide and depression ( $r_{\text{spearman}} = 0.507$ ;  $p < 0.001$ ) provides grounds for asserting that as the level of hopelessness and depression in young people against the background of the suicidal thoughts factor increases, their risk of committing suicide also increases, and vice versa. The finding of a positive weak significant association between suicide risk and hopelessness ( $r_{\text{spearman}} = 0.487$ ;  $p < 0.001$ ) and a positive moderate significant association between suicide risk and depression ( $r_{\text{spearman}} = 0.580$ ;  $p < 0.001$ ) against the background of the suicide attempt factor ( $n=186$ ) suggests that as the level of hopelessness and depression in young people against the background of the suicide attempt factor increases, their risk of committing suicide increases, and vice versa.

**Key words:** *suicide, suicidal tendency, suicidal risk, suicidal thoughts, suicide attempt, hopelessness, depression, youth*

**Аннотация.** Представление безнадежности и депрессии как причин самоубийств среди молодежи делает их распространение опасным. В этом контексте мы сделали предметом исследования взаимосвязь между безнадежностью, депрессией и суицидальными наклонностями. В результате нашего исследования было установлено, что показатели риска самоубийства, безнадежности и депрессии, а соответственно, средние показатели молодых людей с суицидальными мыслями и попытками самоубийства выше, чем у молодых людей без суицидальных мыслей. Выявление положительной слабой значимой связи между риском самоубийства и безнадежностью ( $r_{\text{spearman}} = 0,401$ ;  $p < 0,001$ ) на фоне фактора суицидальных мыслей ( $n=616$ ), а также положительной умеренно значимой связи между риском самоубийства и депрессией ( $r_{\text{spearman}} = 0,507$ ;  $p < 0,001$ ) дает основания утверждать, что по мере повышения уровня безнадежности и депрессии у молодых людей на фоне фактора суицидальных мыслей, их риск совершения самоубийства также возрастает, и наоборот. Выявление положительной слабой значимой связи между риском самоубийства и чувством безнадежности ( $r_{\text{spearman}} = 0,487$ ;  $p < 0,001$ ) и положительной умеренно значимой связи между риском самоубийства и депрессией ( $r_{\text{spearman}} = 0,580$ ;  $p < 0,001$ ) на фоне фактора попытки самоубийства ( $n=186$ ) предполагает, что по мере увеличения уровня безнадежности и депрессии у молодых людей на фоне фактора попытки самоубийства, их риск совершения самоубийства возрастает, и наоборот.

**Ключевые слова:** *самоубийство, склонность к суициду, риск суицида, суицидальные мысли, попытка самоубийства, безнадежность, депрессия, молодежь*

### Giriş

Elmi-populyar ədəbiyyatda intiharın izahına müxtəlif yanaşmalar ətraflı təsvir və təhlil olunsada, psixoloji kontekstdə tam dolğun cavab verilmədiyi dəqiqdir. Biz müxtəlif səbəb və amillərin intiharı təşviq etdiyini bilirik, lakin o müddədən çıxış edirik ki, intihara meyilli gənclərin (ümumən insanların) ümumortağ psixoloji “nöqtələri”nin olması böyük ehtimaldır. Belə “nöqtələr”dən biri Edwin S. Shneidman tərəfindən ruhi ağrı (psychache) olaraq adlandırılır və insan ruhunda baş verən dram kimi qəbul edilərək, frustrasiya yaxud təhrif olunmuş psixoloji tələbatlarla doğulduğu söylənilir [1]. Müasir suisidologiya üçün bu yanaşmanın böyük önəmi vardır, belə ki, intiharın səbəbi kimi psixoloji meyar ön plana çıxarılır. Biz bu müddəni daha irəli götürməyə çalışmaqla, ruhi ağrının da altın-

da daha dərin psixoloji mexanizmlərin olduğunu iddia edirik.

İntiharı xarakterizə edən bəzi cəhətlər vardır: onu ehtimal etmək çətindir; o, ağır fəsadlara gətirib çıxara bilər; onun qarşısını almaq olar [2]. Bu məqalədə əsas təhlil predmeti intihara meyilliliklə ümitsizlik və depressiya arasında nə kimi əlaqənin olması məsələsidir. İlk olaraq, bu mövzuda aparılan tədqiqatlar diqqəti cəlb edir.

Məqalələrdən birində depressiya, həyəcan-təşviş və intihara meyillilik arasında əlaqə müxtəlif tədqiqatlardan, xüsusilə iki fərqli müdaxilə proqramından misal gətirilərək (1.fluoksetin – antidepressan (60,6%), koqnitiv-davranış terapiyası (KDT) (43,2%), KDT+fluoksetin (71%) və platsebonun (34,8%); 2.sertraline – antidepressan (54.9%) , koqnitiv-davranış terapiyası (KDT) (59,7%), KDT+sertaline (80,7%) və platsebonun (23,7%) təsiri fo-

nunda) araşdırılır, KDT+fluoksetinin və fluoksetinin, o cümlədən, KDT+ sertraline, koqnitiv-davranış terapiyası (KDT) və sertraline-nin platsebo ilə müqayisədə daha effektiv olduğu qeyd edilir [3].

D.Harwitz və L.Ravizza öz məqalələrində intihar riski qrupunda baxılan xəstələrin yayılmış təzahürlərini, o cümlədən başlıca depressiv və bipolyar pozuntuların icmalını təsvir edirlər. Müəlliflər intihar riskinə şübhə doğuracaq məqamlarda xüsusilə depressiya simptomlarına diqqət edərək anamnez toplamağın vacibliyinə vurğu edirlər [2].

S.R.Furr və həmkarları öz işlərində xüsusi diqqəti kollec gəncləri arasında intihar və depressiyanın özünüqiymətləndirilməsi səviyyəsinə yetirilməklə yanaşı, buna şərait yaradan şərtlər və yardım müraciəti ilə bağlı davranışı da öyrənmişlər. Tədqiqat nəticələri göstərmişdir ki, kollecə daxil olan andan etibarən gənclərin 53 %-i depressiyaya, 9 %-i isə intihar düşüncəsinə qapılmışlar [4].

J.S.Westefeld və S.R.Furr qeyd edirlər ki, üç təhsil müəssisəsində cəmi 962 tələbənin depressiya və intihar təcrübəsini sorğularla öyrənmişlər. Nəticələr göstərmişdir ki, kolleclərin tələbə şəhərciyində depressiya və intihar halları geniş yayılmışdır, harda ki, depressiya, intihar düşüncələri və intihar davranışının da konkret səbəbləri vardır [5].

Keith Hawton və həmkarları depressiyadan əziyyət çəkən fərdlərin intihar riski amillərini araşdırmışlar. Müəyyən etmişlər ki, intiharla gerçək əlaqəli əsas risk amillərinə kişi cinsi, psixi pozuntuların ailə anamnezi, öncəki intihar cəhdi, ağır depressiya, ümitsizlik və həyəcanı və alkoqol və narkotikdən sui-istifadəni də daxil etməklə, komorbid pozuntular aiddir [6].

B.W.Wanyoike tədqiqatında respondentlərin konkret nöqtəyi-nəzərini müəyyənləşdirməyə yardımçı olan tematik təhlildən istifadə edərək qeyd edir ki, depressiya insanın sadəcə psixoloji rifahına deyil, həm də onun fiziki rifahına təsir göstərən həyəcan meyli olmaqla, intiharın əsas səbəblərindən birinə çevrilir [7].

H.Omar və J.Merrick vurğulayırlar ki, valideyn psixopatologiyası, depressiya və psixoaktiv maddələrdən sui-istifadə gənclər arasında intihar riski amilləridir. Müəlliflərin fikrincə, intiharın qarşısının alınmasının ən yaxşı üsulu depressiya

və intihar riskini artıran digər psixi xəstəliklərin vaxtında aşkar edilməsi və müalicəsidir [8].

N.H.Kalin intihar və depressiya mövzusu-na daha geniş prizmadan yanaşır. Müəllif müasir genetik, molekulyar, heyvanı modellərin, davranış və epidemioloji metodların istifadəsi ilə intihar riski və depressiyaya şərait yaradan amilləri daha yaxşı başa düşməyə cəhd edir. Xüsusilə onu qeyd edir ki, psixiatriyanın gələcəyi psixi xəstəliklərin əsasında duran molekulyar, neyron, davranış və şəxsiyyətlərarası mexanizm lərin tapılması qabiliyyətindən asılıdır, hansı ki, son nəticədə psixi xəstəliklərin daha effektiv fərdi müalicə üsullarının işlənməsinə gətirib çıxaracaq [9].

### **Metod**

Tədqiqatda 534 nəfəri (86,7%) qadın, 82 nəfəri (13,3%) kişi olmaqla, cəmi 616 nəfər gənc iştirak etmişdir. Tədqiqatın məqsədindən asılı olaraq, “Suisidal düşüncələr şkalası” (A. Bek) [10], “Ümitsizlik şkalası” (A. Bek) [11] və “Depressiya şkalası” (A. Bek) [12] metodikaları istifadə edilmiş və əldə olunan məlumatlar iki amil (intihar düşüncəsi və intihara cəhd) üzərindən təhlil edilmişdir. Gənclərin hamısı sorğuda könüllü iştirak etmişdir. Sorğuda iştirak edən gənclərin 308 nəfəri (50%) “İntihar etməklə bağlı düşüncəniz olubmu?” sualına bəli, say bərabərliyi üçün təsadüfi seçilmiş 308 nəfəri (50%) xeyr cavabı vermişdir. “İntihara cəhd etməsinizmi?” sualına isə gənclərin 93 nəfəri (50%) bəli, say bərabərliyi üçün təsadüfi seçilmiş 93 nəfəri (50%) xeyr cavabı vermişdir. Sorğulardan əldə olunan məlumatlar IBM SPSS 27.0 kompüter proqramı ilə riyazi-statistik təhlil edilmişdir. Təhlil zamanı təsviri statistikadan, Kolmogorov-Smirnov normallıq testindən, Spearman’ın Rəng Korrelyasiya əmsalından və Mann-Whitney U testindən istifadə olunmuşdur.

### **Nəticə**

Suisidal düşüncələr şkalasına görə, intihar düşüncəsinin üç komponenti qiymətləndirilmişdir: hazırlıq hərəkətləri, passiv intihar istəyi və aktiv intihar istəyi. Qeyd etməliyik ki, intihar riski üçün klinik əhəmiyyətli “hədd” 6 bal (maksimum 38 bal) və yuxarısı hesab edilir; bal nə qədər yüksəkdirsə, risk də o qədər yüksəkdir.

Tədqiqatda əsas məqsəd intihar düşüncəsi (n=616) və intihara cəhd (n=186) amilləri fonunda gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəricilərini müqayisə etmək, intihar düşüncəsi və intihara cəhddə, o cümlədən intihar

riski ilə ümitsizlik və depressiya arasında əhəmiyyətli korelyasiyanın olub-olmamasını müəyyən etmək olmuşdur. Öncə gənclərin iki amil (intihar düşüncəsi və intihara cəhd) fonunda intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəricilərinin normal paylanmaya uyğun olub-olmadığı-

nı müəyyən etmək üçün Kolmogorov-Smirnov testi keçirilmişdir (cədvəl 1). Cədvəl 1-dən görüldüyü kimi, intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəriciləri intihar düşüncəsi (n=616) və intihara cəhd (n=186) amilləri fonunda normal paylanmadan fərqlənir ( $p < .001$ )

Cədvəl 1.

Normallıq testi						
	Kolmogorov-Smirnov <sup>a</sup>			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
İntihar riski	.124	616	.000	.919	616	.000
Ümitsizlik	.185	616	.000	.845	616	.000
Depressiya	.105	616	.000	.923	616	.000
İntihar riski	.117	186	.000	.945	186	.000
Ümitsizlik	.207	186	.000	.837	186	.000
Depressiya	.122	186	.000	.931	186	.000

Beləliklə, intihar düşüncəsi olan və olmayan (n=616), sonra isə intihara cəhd etmiş və etməmiş (n=186) gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəriciləri arasında əhəmiyyətli fərqlərin olub-olmadığını aşkar etmək məqsədilə Mann-Whitney U testi tətbiq olunmuşdur. Bu test normal paylanma göstərməyən iki müstəqil qrup ortalamalarını qarşılaşdırmaq üçün istifadə olunan qeyri-parametrik yontəmdir. Mann-Whitney U testi nəticəsində əldə olunan Z dəyəri isə test statistikasına olmaqla, iki qrup arasındakı fərqi böyüklüyünü və statistik cəhətdən əhəmiyyətli olub-olmamasını göstərir. Z-balı, ve-

rilənlər nöqtəsinin verilənlər dəstinin ortalamasından neçə standart meylə (kənaraçıxmaya) sahib olduğunu açıqlayan statistik ölçüdür. Z-balının pozitiv olması, verilənlər nöqtəsinin ortalamasının üstündə, z-balının neqativ olması isə, verilənlər nöqtəsinin ortalamasının altında olduğu anlamına gəlir. Bu dəyər p dəyəri ilə birlikdə təhlil olunur.

Aşağıdakı cədvəl 2-də intihar riski, ümitsizlik, depressiya və intihar düşüncəsi ilə bağlı sorğuların nəticələrinin orta qiymət, standart kənaraçıxma, minimum və maksimum kimi bəzi təsviri statistik göstəriciləri öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 2.

Təsviri statistikalar					
	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
İntihar riski	616	9.89	7.349	0	42
Ümitsizlik	616	4.71	4.462	0	19
Depressiya	616	16.84	12.086	0	63
İntihar etməklə bağlı düşüncəniz olubmu?	616	1.50	.500	1	2

Daha sonrakı cədvəl 3-də intihar düşüncəsi olan (n=308) və olmayan (n=308) gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəricilərinin sıra ortaları və sıraların cəmi verilməmişdir. Cədvəl 3-dən görünür ki, intihar

düşüncəsi olan gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya balları və müvafiq olaraq sıra ortaları intihar düşüncəsi olmayan gənclərə nisbətə daha yüksəkdir.

Cədvəl 3.

Ranqlar				
	İntihar etməklə bağlı düşüncəniz olubmu?	N	Mean Rank	Sum of Ranks
İntihar riski	bəli	308	372.05	114591.50
	xeyr	308	244.95	75444.50
	Total	616		
Ümitsizlik	bəli	308	350.93	108086.50
	xeyr	308	266.07	81949.50
	Total	616		
Depressiya	bəli	308	368.47	113489.50
	xeyr	308	248.53	76546.50
	Total	616		

Bununla yanaşı, ən önəmli göstərici cədvəl 4-də verilir, belə ki,  $p < .001$  olduğu üçün intihar riski ( $U = 27858.500$ ;  $Z = -8.875$ ;  $p < .001$ ), ümitsizlik ( $U = 34363.500$ ;  $Z = -5.952$ ;  $p$

$< .001$ ) və depressiya ( $U = 28960.500$ ;  $Z = -8.368$ ;  $p < .001$ ) göstəricilərinin intihar düşüncəsi olan və olmayan gənclər arasında anlamlı fərqlər göstərdiyini deyə bilərik.

Cədvəl 4.

Statistikalar testi			
	İntihar riski	Ümitsizlik	Depressiya
Mann-Whitney U	27858.500	34363.500	28960.500
Wilcoxon W	75444.500	81949.500	76546.500
Z	-8.875	-5.952	-8.368
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000

Aşağıdakı cədvəl 5-də intihar riski, ümitsizlik, depressiya və intihara cəhd ilə bağlı sorğuların nəticələrinin orta qiymət, standart

kənarçıxma, minimum və maksimum kimi bəzi təsviri statistik göstəriciləri öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 5.

Təsviri statistikalar					
	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
İntihar riski	186	12.25	8.298	0	37
Ümitsizlik	186	5.17	5.126	0	19
Depressiya	186	19.52	13.970	0	63
İntihara cəhd etmisinizmi?	186	1.50	.501	1	2

Daha sonrakı cədvəl 6-da intihara cəhd edən ( $n=93$ ) və etməyən ( $n=93$ ) gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəricilərinin sıra ortaları və sıraların cəmi verilmişdir.

Cədvəl 6-dan görünür ki, intihara cəhd edən gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya balları və müvafiq olaraq sıra ortaları intihara cəhd etməyən gənclərə nisbətə daha yüksəkdir.

Cədvəl 6.

Ranqlar				
	İntihara cəhd etmisinizmi?	N	Mean Rank	Sum of Ranks
İntihar riski	bəli	93	124.98	11623.50
	xeyr	93	62.02	5767.50
	Total	186		
Ümitsizlik	bəli	93	107.72	10017.50
	xeyr	93	79.28	7373.50
	Total	186		
Depressiya	bəli	93	115.90	10779.00
	xeyr	93	71.10	6612.00
	Total	186		

Bununla yanaşı, ən önəmli göstərici cədvəl 7-də verilir, belə ki,  $p < .001$  olduğu üçün intihar riski ( $U = 1396.500$ ;  $Z = -7.983$ ;  $p < .001$ ), ümitsizlik ( $U = 3002.500$ ;  $Z = -3.624$ ;  $p$

$< .001$ ) və depressiya ( $U = 2241.000$ ;  $Z = -5.678$ ;  $p < .001$ ) göstəricilərinin intihara cəhd edən və etməyən gənclər arasında anlamlı fərqlər göstərdiyini deyə bilərik.

Cədvəl 7.

Statistikalar testi			
	İntihar riski	Ümitsizlik	Depressiya
Mann-Whitney U	1396.500	3002.500	2241.000
Wilcoxon W	5767.500	7373.500	6612.000
Z	-7.983	-3.624	-5.678
Asymp. Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000

Məlumatlar normal paylanmadığına görə, intihar düşüncəsi və intihara cəhd amilləri fonunda intihar riski, ümitsizlik və depressiya arasında korrelyasiyanın olub-olmadığını müəyyən etmək məqsədilə qeyri-parametrik meyar olan Spearman'ın Rəng Korrelyasiya əmsali istifadə olunmuşdur.

Cədvəl 8-dən gördüyümüz kimi, intihar düşüncəsi amili ( $n=616$ ) fonunda intihar riski ilə

ümitsizlik ( $r_{\text{spearman}} = .401$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü zəif anlamlı əlaqə, intihar riski ilə depressiya ( $r_{\text{spearman}} = .507$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü orta anlamlı əlaqə olduğu aşkarlanmışdır. Belə qənaətə gəlmək olar ki, intihar düşüncəsi amili fonunda gənclərin ümitsizliyi və depressiya səviyyəsi artdıqca, onların intihar etmə riski də artır və əksinə.

Cədvəl 8.

Korrelyasiya				
			Ümitsizlik	Depressiya
Spearman's rho	İntihar riski	Correlation Coefficient	.401**	.507**
		Sig. (2-tailed)	.000	.000
		N	616	616

Cədvəl 9-dan gördüyümüz kimi, intihara cəhd amili ( $n=186$ ) fonunda intihar riski ilə ümitsizlik ( $r_{\text{spearman}} = .487$ ;  $p < .001$ ) arasında müsbət yönlü zəif anlamlı əlaqə, intihar riski ilə depressiya ( $r_{\text{spearman}} = .580$ ;  $p < .001$ ) arasında

müsbət yönlü orta anlamlı əlaqə olduğu aşkarlanmışdır. Belə qənaətə gəlmək olar ki, intihara cəhd amili fonunda da gənclərin ümitsizliyi və depressiya səviyyəsi artdıqca, onların intihar etmə riski artır və əksinə.

Cədvəl 9.

Korrelyasiya				
			Ümitsizlik	Depressiya
Spearman's rho	İntihar riski	Correlation Coefficient	.487**	.580**
		Sig. (2-tailed)	.000	.000
		N	186	186

**Müzakirə**

Aparılan tədqiqat nəticəsində məlum olur ki, ümitsizlik və depressiya ilə intihara meyillilik arasında istər intihar düşüncəsi, istərsə də, intihara cəhd amili fonunda əhəmiyyətli müsbət əlaqə vardır. Deməli, adı çəkilən amillər ortaq

nöqtədə “görüşəndə” intihar riski artma ehtimalı göstərir. Ümitsizlik və depressiyanın intiharın səbəbi ola biləcəyi ilə bağlı tədqiqatlar yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi az deyildir. Bu da, əldə etdiyimiz nəticələrin müvafiq tədqiqatların bir qisminin nəticələri ilə səsleşdiyini vurğulayır.

**Problemin aktuallığı.** Ümitsizlik və depressiyanın intiharın əsas səbəblərindən biri kimi göstərilməsi gənclər arasında bu halların intihara cəhd riskini azaltmaq və ya yox etmək istiqamətində öyrənilməsini xüsusilə aktual edir.

**Problemin elmi yeniliyi.** İlk dəfə gənclərin intihar riski, ümitsizlik və depressiya göstəriciləri intihar düşüncəsi və intihar cəhdi amilləri fonunda

müqayisə edilmiş, intihar düşüncəsi və intihara cəhdə, o cümlədən intihar riski ilə ümitsizlik və depressiya arasında əlaqə təhlil edilmişdir.

**Problemin praktik əhəmiyyəti.** İntihar riski qrupuna daxil olan gənclərin öncədən aşkar edilməsi müvafiq istiqamətdə preventiv tədbirlərin vaxtında həyata keçirilməsini mümkün edir.

### Ədəbiyyat

1. Шнейдман, Эдвин С. Душа самоубийцы: [Электронный ресурс] / Пер.с англ. – М.: Смысл, – 2001. – 319 с. URL:[https://psv4.userapi.com/s/v1/d/35G9kRT\\_3bqlpmPtJ5eSUOixOHYYG-ruArjarYvorTgpBOr51-Q33N2sr4UnZoyvPsyPII0BoKnwzSYLDgUiDLpPO3-Mes\\_Ok4Ib1jxgfB7tQBOyk/Edvin\\_S\\_Shneydman\\_-\\_Dusha\\_samoubiytsy\\_-\\_2001\\_\\_Teoria\\_i\\_praktika\\_\\_psikhologicheskoy\\_pomoschi.pdf](https://psv4.userapi.com/s/v1/d/35G9kRT_3bqlpmPtJ5eSUOixOHYYG-ruArjarYvorTgpBOr51-Q33N2sr4UnZoyvPsyPII0BoKnwzSYLDgUiDLpPO3-Mes_Ok4Ib1jxgfB7tQBOyk/Edvin_S_Shneydman_-_Dusha_samoubiytsy_-_2001__Teoria_i_praktika__psikhologicheskoy_pomoschi.pdf)
2. Harwitz, D., Ravizza L. Suicide and depression. Emergency Medicine Clinics of North America. Volume 18, Issue 2, 1 May 2000, Pages 263-271 [https://doi.org/10.1016/S0733-8627\(05\)70123-1](https://doi.org/10.1016/S0733-8627(05)70123-1)
3. Ned H. Kalin. Anxiety, Depression, and Suicide in Youth American Journal of Psychiatry Volume 178, Issue 4 April 01, 2021. Pages 275-364 <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2020.21020186>
4. Furr, S. R., Westefeld, J. S., McConnell, G. N., & Jenkins, J. M. (2001). Suicide and depression among college students: A decade later. Professional Psychology: Research and Practice, 32(1), 97–100. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.32.1.97>
5. Westefeld, J. S., & Furr, S. R. (1987). Suicide and depression among college students. Professional Psychology: Research and Practice, 18(2), 119–123. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.18.2.119>
6. Keith Hawton, Carolina Casañas i Comabella, Camilla Haw, Kate Saunders. Risk factors for suicide in individuals with depression: A systematic review. Journal of Affective Disorders. Volume 147, Issues 1–3, May 2013, Pages 17-28 <https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.01.004>
7. Wanyoike, B.W. Depression As A Cause of Suicide. The Journal of Language, Technology & Entrepreneurship in Africa (JOLTE), Vol. 5 no. 2. 2014, pages 58-68 URL: <https://www.ajol.info/index.php/jolte/article/view/113173>
8. Omar, H. & Merrick, J. (2013). The young and suicide. International Journal of Adolescent Medicine and Health, 25(1), 1-2. <https://doi.org/10.1515/ijamh-2013-0001>
9. Kalin, N. H. (2020). Insights Into Suicide and Depression. American Journal of Psychiatry, 177(10), 877–880. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2020.20081207>
10. Когнитивная терапия депрессии: [Электронный ресурс] / А. Бек, А. Раш, Б. Шо, Г. Эмери. – Санкт-Петербург : Питер, – 2003. – 304 с. : ил. URL:<https://sptcentre.ru/wp-content/uploads/Бек-А-Раш-А-Шо-Б-Эмери-Г-Когнитивная-терапия-депрессии.pdf>
11. Банников, Г.С., Вихристюк, О.В., Миллер, Л.В., Синицына, Т.Ю. Методические рекомендации (памятка) психологам образовательных учреждений по выявлению и предупреждению суицидального поведения среди несовершеннолетних: [Электронный ресурс] / – М.: ГБОУ ВПО МГППУ, –2013. – 40 с. URL:<https://studfile.net/preview/3096366/>
12. Aliyev, C. İnsanı tanımağın yolları / C. Aliyev, R. Mirzəyev. – Bakı: Hərbi nəşriyyat, – 2011. – 404 s.

Redaksiyaya daxil olub: 09.04.2026